

Олена ЗАМУЛКО,

завідувач координаційного центру професійного розвитку особистості комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

ШЛЯХИ СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

В умовах українського сьогодення одним з пріоритетів роботи закладів освіти є створення безпечних умов для учасників освітнього процесу. У Законі України «Про повну загальну середню освіту» дається визначення безпечному освітньому середовищу як «сукупності умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди» [2. ст. 1, п. 1].

Безпечне освітнє середовище є важливою складовою діяльності будь-якого закладу освіти. Під час війни його роль зростає, адже саме в школі вчителі впливають на формування в учнів відповідальної моделі поведінки в надзвичайних ситуаціях.

Складовими безпечного освітнього середовища є:

- фізична безпека;
- забезпечення базових потреб;
- психологічна підтримка;
- планування реагування на надзвичайні ситуації;
- безпека інформаційних технологій;
- створення спільноти та партнерство.

Фізична безпека в закладі освіти забезпечує безпеку приміщень школи для учасників освітнього процесу, персоналу й майна школи та включає:

- контроль доступу до школи (контроль за входами з використанням систем електронного доступу, відеоспостереження та оснащення входів засувами чи картридерами, встановлення міцних замків та решіток на вікнах);
- моніторинг території (зовнішнє спостереження, огороження, безпека споруд та майданчиків);
- систему внутрішнього відеоспостереження;
- сигналізаційні системи, спрямовані на захист учнів, персоналу та майна школи під час надзвичайних ситуацій (звукове, голосове сповіщення; системи сигналізації, які спрацьовують у разі пожежі, вибуху) та системи охоронної сигналізації з розробленням певного маркування майна для захисту від крадіжки та вандалізму.

Важливою складовою фізичної безпеки є розроблення евакуаційних планів та проведення вправ з евакуації, щоб усі учасники шкільної спільноти були готові до дій у разі надзвичайних ситуацій. Необхідно завчасно визначити зони безпеки у випадку евакуації або укриття від різних видів небезпеки (зони збору на відкритому повітрі, розташування у середині приміщень та укритті).

Забезпечення базових потреб учасників освітнього процесу охоплює:

- **безпеку учасників освітнього процесу** (здорова шкільна атмосфера щодо питань безпеки; ознайомлення учнів та персоналу з діями в надзвичайних ситуаціях, правилами евакуації та надання домедичної допомоги; організація відповідних тренінгів та симуляцій);

- **фізичний комфорт** (належне освітлення, вентиляція, температура в приміщеннях, чистота, порядок);

- **харчування** (можливість здорового харчування: обіди, перекуси; безкоштовне харчування для учнів у важких життєвих ситуаціях);

- **гігієна** (належні умови для особистої гігієни учнів, персоналу: комфортні туалети, які забезпечують приватність, гігієнічні засоби (туалетний папір, мийні засоби, сушіння рук), профілактика захворювань (« карантинні» правила) та правила щодо зовнішнього вигляду учнів);

- **медична допомога** (надання домедичної допомоги, моніторинг проходження регулярних медичних оглядів, вакцинацій);

- **рівний доступ до освіти** (можливість надання безкоштовних навчальних матеріалів та засобів навчання; створення умов для учнів з особливими освітніми потребами; розвиток культури поваги та толерантності, антибулінгової програми);

- **соціально-емоційна підтримка** (організація в закладі освіти умов для реалізації підтримки та консультування учнів, які потребують допомоги; розвиток соціальних навичок учасників освітнього процесу);

Психологічна підтримка учасників освітнього процесу та персоналу

Війна створює стресові ситуації, тому важливо мати в школі психологічний центр або консультативний пункт для осіб, які потребують допомоги для розв'язування проблем, подолання стресу. Під час освітньої діяльності педагогічні працівники мають проводити профілактичні заходи щодо психологічного благополуччя, розвивати емоційні компетентності учнів та створювати умови для релаксації. Тому з жовтня 2023 року до червня 2024 року комунальним навчальним закладом «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради» підготовлено 3373 педагогічних працівників за програмою курсу «Психосоціальна підтримка ментального здоров'я та благополуччя дітей і педагогів: дієві інструменти та практики».

Планування дій під час надзвичайних ситуацій включає розробку стратегій, процедур та планів реагування на різні види надзвичайних ситуацій (захист; комунікацію у разі екстрених ситуацій з учасниками освітнього процесу, громадою, підрозділами Міністерства внутрішніх справ; евакуацію). Для підготовки до реагування на різні види надзвичайних ситуацій та зменшення їх впливу на людей і майно колективам закладів освіти необхідно:

- проаналізувати ризики та оцінити потенційні небезпеки, загрози для школи та її спільноти (ймовірні природні катастрофи, техногенні аварії, терористичні акти, епідемії, військові дії тощо);

- розробити плани дій на основі ризиків та можливих сценаріїв подій з чіткими покроковими інструкціями для відповідальних осіб, учнів, вчителів, батьків, персоналу школи щодо евакуації, захисту, комунікації та відновлення діяльності закладу освіти;

- провести тренування та навчання персоналу має бути системним та спрямованим на розвиток компетентностей усіх учасників освітнього процесу і персоналу щодо проведення евакуації, використання захисного обладнання та різних засобів комунікації, надання домедичної допомоги та соціально-психологічної підтримки потерпілим;

- здійснити координацію та співпрацю учасників освітнього процесу між собою, з громадою, різними організаціями та підрозділами Міністерства внутрішніх справ забезпечує ефективність реагування на надзвичайну ситуацію та швидкість дій в кризових ситуаціях;

- проводити оцінку та вдосконалення після кожної надзвичайної ситуації, оскільки це дозволяє зробити більш ефективним реагування на майбутні кризові ситуації, побачити вади чи недоопрацювання чинних планів, інструкцій та поліпшити їх, щоб зменшити можливий вплив на людей та майно.

Безпека інформаційних технологій в закладі освіти включає захист персональних даних учасників освітнього процесу, персоналу, та забезпечення надійності інфраструктури, систем зберігання даних. Для цього в школі необхідно:

- провести аудит безпеки інформації (проаналізувати наявні системи та процедури);

- впровадити політику безпеки інформації (розробити та впровадити політики та процедури, які визначатимуть правила збирання, використання, захисту даних);

- організувати навчання (підвищення кваліфікації) для учнів, педагогів та батьків щодо основ безпеки інформації (кібербезпеки: правила користування паролями, захист від шкідливих програм антивірусне програмне забезпечення тощо);

- здійснити регулярні оновлення програмного забезпечення, виявлення уразливостей безпеки;

- проводити систематичне резервне копіювання важливих даних та забезпечення їх зберігання в безпечному місці;

- реалізувати фізичну безпеку інформаційної інфраструктури (захист від несанкціонованого доступу, контроль доступу до серверних приміщень та інших чутливих областей);

- провести моніторинг та виявлення інцидентів безпеки за допомогою встановлення систем моніторингу, які допомагають виявляти ненормальну або підозрілу активність у мережі або в системах.

Створення спільноти та партнерство. Залучення батьків, місцевих громад та організацій до підтримки безпечного середовища школи сприятиме покращенню співпраці задля:

- 1) організації інформаційних сесій для батьків для обговорення актуальних питань безпеки (розроблені плани евакуації, антибулінгова програма, ознаки насильства чи знуцання, способи комунікації тощо);

- 2) створення програм волонтерства для батьків та членів місцевої громади (патрулювання шкільних територій, організація заходів безпеки або підтримка в ситуаціях кризового реагування, зворотний зв'язок);

- 3) партнерства з місцевими правоохоронними органами та місцевими організаціями для: проведення регулярного патрулювання району

школи, швидкого реагування на будь-які випадки насильства чи злочинності, фінансування програм з безпеки чи надання безкоштовних ресурсів;

- 4) організації заходів та кампаній з підтримки безпеки та розвитку усвідомленості про безпеку серед учнів, батьків та громади (тиждень безпеки в школі, просвітницька кампанія щодо кібербезпеки).

У закладах освіти Черкаської області на кінець 2023-2024 навчального року рекомендовано та використовується у 456-и закладах загальної середньої освіти 463 захисні споруди (26 протирадіаційних укриттів, 437 власних найпростіших укриттів) та додатково використовується 166 найпростіших укриттів інших суб'єктів господарювання. Також у 367 закладах дошкільної освіти – 278 захисних споруд (1 сховище, 4 протирадіаційні укриття, 273 власні найпростіші укриття) та додатково використовується 64 укриття інших суб'єктів господарювання.

Ще одним елементом забезпечення фізичної безпеки в закладах освіти області є облаштування «Тривожною кнопкою» 782 закладів (85%) та огорожею 1 106 будівель (91%), установа відеонагляду на 260 об'єктах (21%), забезпечено фізичну охорону (штатних охоронці) 1 330 об'єктів закладів освіти (85%).

Формування в учнів культури безпечної поведінки є одним завдань збереження життя і здоров'я учасників освітнього процесу. Для реалізації цього завдання в школах створюються класи безпеки. Зараз облаштовано і функціонує 130 «класів безпеки».

У 11 закладах загальної середньої освіти нашої області почали реалізовувати проєкт «Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі», який реалізується Міністерством внутрішніх справ України спільно з Національною поліцією України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій за участі Міністерства освіти і науки України, Освітнього омбудсмена у партнерстві з Всеукраїнською Асоціацією об'єднаних територіальних громад, Асоціацією міст України, громадською організацією «Безпечний освітній простір» та за підтримки UNICEF Ukraine.

Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі є посадовою особою виконавчого органу сільської, селищної, міської, обласної ради, діяльність якого спрямована на створення та підтримання належного рівня безпеки учасників освітнього процесу (запобігання, раннє виявлення, припинення та усунення негативних явищ та їх шкідливих наслідків щодо безпеки учнів) на засадах партнерства та у співпраці з поліцейськими, рятувальниками, органами місцевого самоврядування тощо. За спеціалістом, який пройшов спеціальне навчання (профільну підготовку), закріплюються заклади освіти (керівником відповідної військової адміністрації) з розрахунку не більше 1500 учнів (в одному - чи чотирьох закладах).

Отже, у військових умовах, коли загроза є реальною, керівники закладів освіти впроваджують податкові заходи щодо створення безпечного освітнього середовища, які включають активну реалізацію заходів безпеки постійне оцінювання та вдосконалення планів процедур безпеки відповідно до ситуації що змінюється ознайомлення учасників освітнього процесу з послідовністю дій під час змінної небезпеки обстрілів вимкнення систем забезпечення (світла, води, опалення).

Також важливо підтримувати відкритий діалог зі співробітниками, учнями та батьками щодо питань безпеки та життя необхідних заходів.

Вчителі формують відповідальну поведінку учнів, навчаючи аналізувати надзвичайну ситуацію, усвідомлювати ризики від прийняття рішень й умінню запобігати їм, а також елементам підтримки, допомоги. Спілкування учнів з учителем та між собою допомагає відволікатися від трагічних подій навколо, легше адаптуватися до нових умов життя, реалізувати себе.

Директор школи особисто відповідає за створення безпечного середовища для учнів та працівників реалізуючи їхнє право на безпечні, нешкідливі та гідні умови навчання та роботи. Відповідно діяльність керівника закладу освіти відбувається у режимі відповідальності, наполегливості для створення осередку безпеки, єдності, відкритості та підтримки для педагогічного колективу, технічних працівників, учнів, батьків та громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.17 р. № 2145-VIII URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 03.06.2024).

2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.20 р. № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення 03.06.2024).

3. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://bit.ly/2R5Qg93> (дата звернення 03.06.2024).

4. Внутрішня система забезпечення якості освіти: Абетка для директора. URL: <https://bit.ly/2YDTDXJ> (дата звернення 03.06.2024).

5. Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки. URL: <https://sqe.gov.ua/bezpechne-osvitnie-seredovishhe-novi-vim/> (дата звернення 03.06.2024).

6. Безпечне освітнє середовище: надання індивідуальної підтримки учням з особливими освітніми потребами під час підготовки до реагування на надзвичайні ситуації : Рекомендації. Додаток до листа УІРО від 22.06.2023 р. №172. URL: <https://bit.ly/3WZMnm>

7. Спеціаліст із безпеки в освітньому середовищі. URL: <https://bit.ly/3KFxrEP>

Людмила ДОБРОВОЛЬСЬКА,

завідувач відділу початкової освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»;

Вікторія КИРИЛЕНКО,

методист відділу початкової освіти комунального навчального закладу «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради»

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Позаду ще один рік випробувань на стійкість освітянського фронту. І ми з честю пройшли його, ще більше морально загартувалися. Для педагогів початкової школи минулий навчальний рік був роком подолання освітніх втрат учнів, пошуком відповіді на питання «Як учити дітей з урахуванням сучасних викликів?». Відповідь на це та інші актуальні проблеми учителі початкових класів, вихователі групи подовженого дня, асистенти вчителів області отримували як під час курсів підвищення кваліфікації в інституті, так і беручи активну участь у потужному тренінгу «Діяльнісний підхід у початковій школі в реаліях сьогодні», розробленого і спонсорованого The LEGO Foundation. Педагоги на практиці переконувались у перевагах та важливості використання групової роботи в освітньому процесі початкової школи, оволодінні новими знаннями, уміннями і навичками у цікавій дієвій формі. Тож, зелене світло груповій роботі та роботі у парах! Вчимо дітей комунікувати, спілкуватися, висловлювати думки,

ідеї, гіпотези; чути і сприймати точку зору інших; продукувати варіанти рішень, аргументувати, доводити, словесно переконувати, презентувати і отримувати задоволення від спільної роботи та її результатів.

Які ж завдання стоять перед педагогами початкової школи у новому навчальному році?

Перш за все, навчання має бути компетентнісним, діяльнісним та особистісно-орієнтованим. Знання, уміння, навички, отримані під час освітнього процесу, учні/учениці мають використовувати у повсякденному житті під час вирішення реальних життєвих ситуацій. Наприклад, уміння знаходити інформацію, що міститься на упаковках продуктів, може запобігти захворюванню, оскільки діти визначають кінцевий термін придатності, а отже, не споживатимуть прострочений продукт чи продукт, у складі якого є небезпечні для дитячого організму речовини. Визначення ціни товару, що має акційну знижку, обчислення вартості покупки, решти тощо –